

فراخوان برابری و صلح

استفاده از متون مقدس در جهت مقاصد مجادله‌انگیز تاریخی به قدمت خود متون مقدس است...

فراخوان برابری و صلح

استفاده از متون مقدس در جهت مقاصد مجادله‌انگیز تاریخی به قدمت خود متون مقدس است.

در اسلام نیز از نخستین روزها مانند آیین مسیحیت و یهود، آیات قرآن در نوشته‌های مسلمانان به گستردگی چشمگیری مورد استفاده قرار گرفت. در چند سال اخیر شاهد افزایش کاربرد شماری از آیه‌های قرآن بوده‌ایم که از آنها به‌عنوان خاستگاه حقانیت یا جواز تأیید برخی جریان‌های خاص امروز، استفاده می‌شده است.

در نوشتار زیر که پیش‌تر نیز قسمتی از آن به چاپ رسیده بود، با توجه به آیه 13 حجرات مبنی بر اینکه تمامی انسان‌ها، برابر خلق شده‌اند و هیچ تفاوتی و برتری مگر در تقوایشان میان آنها وجود ندارد به استفاده‌های مختلف جهان اسلام از معنای این آیه اشاره شده است.

مسئله جایگاه زنان در اسلام از مسائل حساس و مورد توجه بوده و مباحث متعددی در مورد آن مطرح شده است. برخی به اسلام انتقاد می‌کنند که حقوق زنان را تزییع کرده و برخی دیگر اسلام را دین روشنگری معرفی می‌کنند که همواره حقوق معینی را با توجه به محدودیت‌های جنس آنان برایشان در نظر گرفته است. آیه 13 سوره حجرات در هر دو مورد نقشی اساسی بازی می‌کند.

یک سایت توسط گروهی از زنان مسلمان انگلستان راه‌اندازی شده و مقالات متعددی درباره زنان و جایگاه و حقوق آنان در آن منتشر شده است. در یکی از این مقالات با عنوان «#171; زنان در اسلام»؛ مختصری درباره جایگاه زنان قبل از ظهور اسلام آمده است. در آن نوشته تأکید خاصی بر تغییر پراهمیتی شده که به وسیله اسلام در حوزه حقوق زنان ایجاد شد؛ «#171; اسلام ظهور کرد، حقوق زنان را به رسمیت شناخت و آن را با حقوق مردان برابر دانست.

به زنان تمام حقوق لازم برای رشد اعطا شد... اسلام بنیان برابری زن و مرد را در همه اجزای زندگی پی‌ریزی کرد، چرا که هر دو انسان بودند... در نهایت اسلام همه انسان‌ها را برابر دانست. این واقعیت در برخی آیه‌های قرآن ذکر شده است؛ «#171; یا ایها الناس! انا خلقناکم من ذکر و ائثم».؛

یکی از نویسندگان و علمای اسلامی عربستان در پاسخ به پرسشی درباره نگاه اسلام به زیبایی جسمانی می‌گوید: «#171; در اسلام، زیبایی جسمانی منشأ فضیلت نیست؛ معیار فضیلت در اسلام تقواست. خداوند می‌فرماید: یا ایها الناس! انا خلقناکم من ذکر و ائثم و جعلناکم شعوباً و قبائل لیتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقاکم...»؛

اخلاق

چه متن‌هایی که برای مسلمانان جوامع اسلامی نوشته می‌شود و چه متن‌هایی که برای مسلمانان ساکن کشورهای غربی، هر دو در یک مسئله مشترکند؛ در هر دو اسلام به‌عنوان تنها دینی معرفی می‌شود که از ارزش‌های متعالی برخوردار است. در نتیجه این متن‌ها مسلمانان را تشویق می‌کنند تا به مفاهیم قرآنی مؤمن و پایبند باشند و غیرمسلمان‌ها را با این فضایل آشنا کنند.

در اغلب این متن‌ها از آیه یادشده برای تأیید مدعای موردنظرشان بهره گرفته می‌شود. این متن‌ها می‌خواهند نشان دهند آنهایی که کافر هستند به بسیاری از دستورات اخلاقی هم ملتزم نیستند. از آن سو به هر مسلمانی توصیه شده تا همواره آیات قرآن را بخواند و پیش چشم داشته باشد تا از خطاهای گوناگون اخلاقی و ... به دور باشد. آیه یادشده از سوره حجرات اینجا در رد هر نوع تکبر و نخوت به کار می‌رود.

خداوند متعال تکبر و خودپسندی را محکوم کرده است. خداوند درباره خودبرتربینی نژادی می‌فرماید: «#171; یا ایها الناس! انا خلقناکم من ذکر و ائثم و جعلناکم شعوباً و قبائل لیتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقاکم»؛

در متن‌های گفته‌شده بر 2 نگاه تأکید می‌شود؛ اولی اسلام را به‌عنوان ایمان جهانی معرفی می‌کند، درحالی‌که دومی اسلام را یک مدل می‌داند. هر دوی این نگاه‌ها از آیه بالا برای تأیید مدعای خود استفاده می‌کنند.

سیاست: اسلام، دین صلح، مدارا و گفت‌وگو

در متن‌هایی که تا به حال به آنها اشاره شد و همچنین در تاریخ تفسیر قرآن و مسئله اسباب‌النزول که پیش‌تر یاد شد، کمتر کسی از منظری کاملاً سیاسی به آیه موردنظر نگریسته اما امروزه و در پرتو مسائل سیاسی جهان امروز، این آیه وارد منازعات سیاسی هم شده است.

در نامه‌ای که توسط مقتدرخان - مدیر مرکز مطالعات بین‌المللی آدرین کالج شیکاگو، مرکزی برای مطالعات اسلام و دموکراسی - در

پاسخ به اسامه بن لادن (که سخنان خود را توسط نوار صوتی منتشر کرده بود و تصویری خشن از اسلام ارائه کرده بود) نوشته شد، نشان داده می‌شود که اسلام دیگری هم هست که شبیه اسلام اسامه بن لادن نیست و در آن نامه نیز به همین آیه ارجاع می‌شود؛ [#171](#)؛ آقاي بن لادن آیه‌ای از قرآن را می‌آورد تا به یادتان بیاورم که اسلام چیزی بیشتر از دعوت به تجهیز نظامی است؛ [#171](#)؛ یا ایها الناس! انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوباً و قبائل لتعارفوا لئن اکرّمکم عندالله اتقاکم“. این را می‌نویسم تا به شما بگویم مسلمانان زیادی در دنیا زندگی می‌کنند که با روش‌های شما مخالفند و نمی‌توانند رفتارهای بن لادن را درک کنند. اسلام به‌عنوان دین رحمت برای مردم ارسال شده نه به‌عنوان یک مرام برای ایجاد ترس و وحشت. اینگونه بهره‌گیری از تعالیم اسلامی خودش یک عمل غیراسلامی است“.

در مورد سرنگونی صدام هم برخی با استناد به همین آیه گفتند برای برقراری صلح روی زمین و ایجاد محبت میان مردم، دنیا نیاز به رهبرانی دارد که به دمکراسی باور داشته باشند؛ چنان‌که قرآن می‌گوید: [#171](#)؛ یا ایها الناس! انا خلقناکم“.

رسانه به‌عنوان تفسیر قرآنی

خواندن قرآن بدون تفسیر تقریباً ناممکن است. متن قرآن بسیار فراگیر است و فهم درست آن نیازمند اطلاعات و جزئیاتی است که تنها از راه تفسیر به دست می‌آید. البته خود تفسیر مسائل گوناگونی را پیش می‌آورد. یکی از انواع تفسیر، تفسیری است که با مطالعات دنیای امروز در ارتباط باشد. با نگاه به کتب موجود در تفسیر قرآن و خواندن دلیل نزول هر آیه و رجوع به احادیث و دیگر منابع اسلامی، می‌توان شکاف‌های مفهومی را برای خود پر کرد.

اما چنان‌که در این تحقیق مختصر نشان داده شد و از متن‌هایی که عباراتی نقل شد، می‌شود استنباط کرد، امروزه اسلام را می‌توان در ساحت دیگری و آیات قرآن را با پس‌زمینه متفاوتی فهمید و تفسیر کرد. چنان‌که در مورد همین یک آیه دیده شد، این آیه نمادی است برای نشان‌دادن نگاه صلح‌آمیز، محبت‌محور، مساوات‌طلب و تقوابعیان اسلام. با همین آیه - چه در میدان‌های اخلاق و چه منازعات سیاسی - می‌توان به‌درستی تبیین کرد که اسلام چهره‌ای خشن و دشمن‌تراش ندارد بلکه متناسب با روزگار، سیمایی رؤف و جهانی دارد.

در رسانه‌هایی که به آنها نگاه شد - از روزنامه‌ها و رادیوها تا سایت‌ها - مشاهده شد که مسلمانان با استناد به این آیه بر جهانی بودن اسلام تأکید دارند؛ بر اینکه میان انسان‌ها تفاوتی نیست و زن و مرد هر دو انسان هستند و کسی از کسی برتر نیست مگر با معیار تقوا که آن هم الزاماً عینی نیست و خداوند داور آن است.

مردم دنیا دعوت شده‌اند تا یکدیگر را بشناسند و در کنار هم با صلح و سلامت زندگی کنند. تنها با نگاه به همین آیه می‌توان چهره متفاوتی از اسلام ترسیم کرد؛ چهره‌ای متعادل و میانه‌رو به جای چهره افراطی و خشن و چهره‌ای دوستدار صلح به جای چهره‌ای آکنده از خشم و نفرت. از همین منظر در پایان می‌توان چنین نتیجه گرفت که بهره‌گیری از رسانه‌های نو در جهت توسعه تعالیم اخلاقی - انسانی اسلام، برای دنیای امروز امری ضروری و حیاتی است.

ل. کینبرگ

تلخیص و ترجمه: منوچهر دین‌پرست